

B01-1987

JAARVERSLAG 1987

BOEKMANSTICHTING

WERKPLAN 1989

Jaarverslag 1987 - werkplan 1989

BOEKMANSTICHTING

Jaarverslag 1987

Werkplan 1989

**Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel. 243739**

Amsterdam, 1988

Boekmanstichting, Herengracht 415, 1017 BP Amsterdam
Ontwerp omslag en lay-out: Thijs van Delden
Typewerk: Mies van Splunter, Ina Wienesen-Blokker
Zetwerk: George de Bruin, Mies van Splunter
Druk: Krips Repro Meppel

INHOUD

Jaarverslag 1987	7
Inleiding	9
Bestuur	10
Personeel	11
Projecten	13
Cultuur in alle Staten	13
Museumonderzoek	14
Fonds voor de Scheppende Toonkunst	14
Cultuurbeleid gemeenten	15
Belastinggids voor kunstenaars	15
Beeldrechtwijzer	15
Culturele studies/contactdagen kunstonderwijs en -onderzoek	16
Negrofilia	17
Leerstoel kunstsociologie	18
Bibliotheek	21
Documentatie	23
Literatuurlijsten	23
Culturele Pool	25
Handboeken Kunsten	25
Bijhouden Handboekenreeks	27
Filmfondsenboekje	27
Stages, congresdeelname, overleg en overige bijeenkomsten	29
Huishoudelijke aangelegenheden	31
Lijst van publikaties Boekmanstichting 1987	33
Publicistische activiteiten buiten de Boekmanstichting	34

Werkplan 1989	37
Plaatsbepaling Boekmanstichting	39
Informatie	41
Bibliotheek	41
Documentatie	41
Communicatie	43
Programmering kunstonderzoek	43
Tijdschrift kunstonderzoek	43
Congres sociaal-democratie en kunstbeleid	44
Onderzoek	45
Typen onderzoek	45
Onderzoeksprojecten staf	46
Onderzoeksprojecten voor derden	48
Auteursrechtprojecten	51
Klankrecht	51

INLEIDING

Hoewel pas medio 1988 officieel afscheid werd genomen van J. Kassies in zijn kwaliteit van voorzitter van de Boekmanstichting was 1 juli 1987 de datum waarop hij de voorzittershamer definitief neerlegde. Daarmee sloot hij een bestuursperiode van acht jaar af, een periode die langer uitviel dan Kassies zelf voor ogen had. In de moeilijke tijden die de Boekmanstichting meemaakte ten gevolge van het overlijden van directeur Jan Rogier achtte hij het evenwel niet verstandig zijn verantwoordelijkheden strikt volgens aanwijzing van de ambtstermijnen neer te leggen. Het is vooral aan Kassies te danken dat de Boekmanstichting zo snel weer op koers is komen te liggen.

Slechts enkele weken voor zijn officiële aftreden vond op de stichting een opmerkelijke bijeenkomst plaats. De presentatie van het boek 'Kunstenaars van Nederland!', bevattende een gedetailleerde studie van mevrouw F. van den Burg en J. Kassies naar het ontstaan van de Federatie van Kunstenaarsverenigingen en de Raad voor de Kunst, werd bijgewoond door een groot aantal 'culturele werkers van het eerste uur'. De bijna 300 pagina's bevattende verhandeling - verschenen in de reeks 'Boekmanstudies' - werpt licht op de handelingen van deze werkers tijdens de oorlog en de eerste naoorlogse jaren. Zij wilden in het wederopbouwende Nederland een grotere rol weggelegd zien voor kunst, cultuur en kunstenaars. Daartoe smeedden zij vanaf 1942 plannen voor een krachtige kunstenaarsorganisatie en een goede relatie tussen de kunst en de overheid. Hoewel beide plannen institutioneel gezien zijn gerealiseerd - we kregen de Federatie van Kunstenaarsverenigingen en de Raad voor de Kunst - bleef datgene wat in 1950 was opgebouwd toch ver achter bij de idealen die vlak vóór en vlak na de bevrijding in culturele kringen - waartoe ook Kassies al behoorde - werden aangehangen.

Het gezelschap dat 21 mei bijeen was, hoorde bij monde van de huidige directeur van de Federatie van Kunstenaarsverenigingen, de heer De Graaff, hoe het gesteld is met de georganiseerde kunstenaars aan het eind van de jaren tachtig. Ook sprak de secretaris van de Raad voor de Kunst, mevrouw Y. van Baarle. Zij belichtte de actuele problemen van een adviserende instantie tussen de rijksoverheid en het kunstenaarsveld. De directeur van de Boekmanstichting, C.

Smithuijsen, ging in op het geschiedkundig belang van 'Kunstenaars van Nederland!' en wees op de combinatie van ideële betrokkenheid en historiografische afstandelijkheid die men in de stijl van auteur Kassies aantreft. Tenslotte bedankte mevrouw Van den Burg de informanten, de subsidiënten en anderszins bij het onderzoek betrokkenen.

Bestuur

Eén van de laatste bestuurlijke daden van de scheidende voorzitter, J. Kassies, was het bezoeken van de begrafenis van de vice-voorzitter van de Boekmanstichting, C. Commandeur. Deze vond plaats op 26 mei. Commandeur genoot groot gezag in kringen van de vakbeweging - hij was lange tijd bestuurder van de FNV. De Boekmanstichting heeft slechts korte tijd kunnen profiteren van zijn bestuurlijke ervaring en affiniteit met de culturele wereld. Desgevraagd toonde mevrouw C. van Lakerveld zich bereid het vice-voorzitterschap op zich te nemen.

Per 1 juli trad A.J.F. Köbben aan als voorzitter van de Stichting. Köbben combineert de functie van directeur van het Centrum voor Onderzoek van Maatschappelijke Tegenstellingen met een bijzonder hoogleraarschap culturele antropologie aan de Rotterdamse Erasmus Universiteit. Alvorens de hamer van Kassies over te nemen was Köbben enige tijd als waarnemer bij de bestuursvergaderingen aanwezig.

In de loop van het jaar ontstonden twee vacatures nadat het lid mevrouw P. Terreehorst wegens het verlaten van de Raad voor de Kunst haar vertrek aankondigde en de secretaris-penningmeester, mevrouw T. van Velzen, hetzelfde deed vanwege het beëindigen van haar verbintenis met de Provinciale Staten van Noord-Holland. Hoewel vóór de jaarwisseling al flinke vorderingen waren bereikt met het oog op het opvullen van de vacatures konden nog geen nieuwe leden worden benoemd.

Op 31 december 1987 was het bestuur als volgt samengesteld:

- voorzitter: A.J.F. Köbben;
- vice-voorzitter: mevrouw C. van Lakerveld, op voordracht van de Nederlandse Museumvereniging;
- penningmeester: J.C. Dona, op voordracht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Leden:

- G. Brinkgreve, op voordracht van de Nationale Contactcommissie voor de Monumentenbescherming;
- A.C.M. van Gemert, op voordracht van de Federatie van Kunstenaarsverenigingen;

- C. Schepel, op voordracht van het Nationaal Overleg voor Gewestelijke Cultuur;
- plaats Raad voor de Kunst - vacature;
- plaats Federatie Nederlandse Vakbeweging - vacature;
- plaats Interprovinciaal Overleg - vacature;
- waarnemer Ministerie van WVC: H. Withaar.

Personeel

In het voorjaar kondigde P. Ligthart aan zijn in part-time verband verricht wetenschappelijk werk voor de Bockmanstichting te willen inruilen voor een full-time betrekking bij de rijksoverheid op het gebied van het financieel beleid en beheer in de culturele sector. Het bestuur willigde zijn wens in op voorwaarde dat hij zijn onderzoek naar het toneelbeleid met een publikatie zou afronden. Hoewel Ligthart zijn belofte gestand deed zou de bewuste publikatie pas in 1988 het licht zien.

Van automatisch opvullen van de vacature Ligthart was geen sprake. Door teruglopende uitkeringen in de sfeer van het ziektegeld en het niet doorgaan van een door WVC gesubsidieerd onderzoek dreigde een omvangrijk tekort te ontstaan op de personeelsbegroting.

Voorts kwam in het bestuur de discussie op gang over het al of niet creëren van formatieruimte voor redactioneel werk. Gezien de toenemende frequentie van publikaties was het bestuur van oordeel dat een dergelijke functie wel degelijk past binnen het spectrum aan werkrachten verbonden aan de stichting.

Gezien het ondubbelzinnig afwijzen van elke vorm van subsidieverhoging - de uitspraken daaromtrent desgevraagd gedaan door waarnemer Withaar lieten geen enkele ruimte voor interpretatie toe - moest geschipperd worden met middelen en voorhanden medewerkers. Gekozen werd voor een formatieplaats voor redactioneel werk voor 60% van de beschikbare werktijd. Gezien haar tot dan toe gedane werkzaamheden was mevrouw M. van der Tweel deze functie op het lijf geschreven. Zij aanvaardde deze dan ook, zij het met gemengde gevoelens aangezien haar werkrelatie met de stichting altijd 80% van de werkweek had bedragen. Bestuur en directeur vonden het echter niet verantwoord nog meer formatieruimte te onttrekken aan de onderzoeksstaf. De 'formatie Ligthart' ging derhalve voor het grootste deel naar mevrouw Van der Tweel; voor een kleiner gedeelte naar H. van Dulken (10% van de werkweek). Gepoogd zou worden voor mevrouw Van der Tweel aanvullend werk op free-lance basis te vinden. Om het financiële gat zoveel mogelijk te dichten werd besloten dat T. Jansen en C. Smithuijsen voor een periode van 14 maanden 10% van hun werktijd zouden inleveren. Aan het einde van 1987 moest worden vastgesteld dat weliswaar een plaats voor redactiewerk was vrijgesteld, maar dat de formatieruimte voor wetenschappelijk onderzoek noodgedwongen was teruggelopen van 3.4 formatie-eenheden naar 2.8 formatie-eenheden - een teruggang van bijna 20%.

De samenstelling van het vaste personeel was op 31 december 1987 als volgt:

- directeur: C. Smithuijsen (90%);
- staf: O. Valkman (100%), H. van Dulken (60%), T. Jansen (90%), P. Ligthart (70%), mevrouw M. van der Tweel (60%, geëffectueerd per 1-2-1988);
- documentatie: mevrouw I. van Hamersveld (80%), mevrouw T. Pronk (100%);
- handboekenproject: mevrouw T. Gubbels (60%), mevrouw N. Huizinga (50%);
- bibliotheek: G. de Bruin (100%), mevrouw J. Dekker-Retel (50%), mevrouw M. Lindhout (50%), J. Huizing (dienstweigeraar 100%);
- secretariaat: mevrouw M. van Splunter (100%), mevrouw I. Wienesen-Blokker (100%);
- huishouding: mevrouw P. Dietz (50%).

In het kader van het projectonderzoek 'Negrofilia' (zie aldaar) kon J. Nederveen Pieterse voor een jaar als wetenschappelijk medewerker worden aangesteld. Zijn benoeming ging in per 15 mei.

Tenslotte waren in het kader van het handboekenproject tal van losse medewerkers voor korte of langere tijd aan de stichting verbonden.

PROJECTEN

Cultuur in alle Staten

Op een druk bezochte bijeenkomst in het provinciehuis te Zwolle op 12 maart werd onder voorzitterschap van de voormalige minister van CRM, mevrouw Gardeniers-Berendsen, uitvoerig gediscussieerd over de taak van de provincie op het gebied van kunst en cultuur. Een centrale functie bij deze bijeenkomst vervulde 'Cultuur in alle staten', een publikatie van de Boekmanstichting.

Genoemde uitgave was in zijn totaliteit gewijd aan het provinciale kunst- en cultuurbeleid, en verscheen ter gelegenheid van de verkiezingen voor de Provinciale Staten in het voorjaar van 1987. In 'Cultuur in alle Staten' wordt aandacht besteed aan de herschikking van bestuursstaken, een grootscheepse operatie die een aanvang nam in de jaren zeventig. Deze operatie heeft de positie van de provincie op een aantal punten wezenlijk veranderd. Taken die voorheen aan gemeente en rijk toebehoorden, kwamen na de zogenaamde vereveningsoperatie onder de jurisdictie van de provincie. Met name op het gebied van het kunst- en cultuurbeleid heeft de provincie zich kunnen ontwikkelen tot een meer autonome bestuurslaag met specifieke verantwoordelijkheden. Het scenario van de vereveningsoperatie heeft zich echter niet in alle provincies op dezelfde manier voltrokken. Dat is één van de conclusies uit de meer dan zeventig bijdragen in 'Cultuur in alle staten'. Hoewel alle provincies bemoeienis hebben met beeldende kunsten, muziek, theater, amateuristische kunstbeoefening, monumentenzorg en musea is het beleid per provincie steeds anders gekleurd ten gevolge van regionale prioriteiten. In 'Cultuur in alle staten' komen de regionale varianten uitgebreid aan de orde. Daarnaast bevat het magazine interviews met de gedeputeerden van cultuur van de twaalf provincies. Deze interviews werden gemaakt door mevrouw F. Cannegieter en C. Wijn, die voor enige tijd als stagiaires aan de Boekmanstichting waren verbonden en meeliepen met de redactie. De commissarissen van de Koningin van de verschillende provincies leverden een bijdrage in de vorm van een column. In aparte artikelen wordt aandacht besteed aan de activiteiten van de diverse provinciale culturele raden en, daarnaast, aan de verkiezingsprogramma's van de grootste politieke partijen. In een uitgebreid

interview filosofeert minister Brinkman van WVC over de cultuur van de provincie en de culturele dominantie van de randstad.

Van het magazine 'Cultuur in alle staten' werden een kleine drieduizend exemplaren verkocht. De uitgave werd mede mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van het ministerie van WVC en het Interprovinciaal Overleg Cultuur. Samenstelling en redactie waren in handen van H. van Dulken, R. Pots, C. Smithuijsen en mevrouw M. van der Tweel. Mevrouw N. Huizinga redigeerde de foto's, terwijl mevrouw T. Pronk de advertentie-acquisitie verzorgde.

Museumonderzoek

Medio 1987 startte een onderzoek naar de determinanten in het aankoopbeleid van Nederlandse musea voor moderne kunst. Dit onderzoek, dat wordt verricht door stafmedewerker T. Jansen, stelt zich ondermeer ten doel de vraag te beantwoorden in hoeverre aan het aankoopbeleid geformuleerde beleidsprincipes ten grondslag liggen en welke rol de directie speelt bij het bepalen van de uiteindelijke keuze.

Naast de Rijksdienst Beeldende Kunst en het Rijksmuseum Kröller-Müller zijn veertien gemeentelijke musea voor moderne kunst bij dit onderzoek betrokken. Tijdens dit onderzoek werd assistentie verleend door mevrouw M. Ubaghs, in het kader van een stage voor haar doctoraal-scriptie sociologie aan de Universiteit van Amsterdam. Zij hielp bij het verzamelen en beschrijven van het onderzoeksmateriaal en bij de interviews met museumdirecteuren, alsmede de verwerking daarvan.

Voor dit onderzoek werd tevens een begeleidingscommissie samengesteld, bestaande uit J. Vaessen, M. Meijer (Nederlandse Museumvereniging), G. Brinkgreve (voorzitter, Nationale Contactcommissie voor de Monumentenbescherming), C. Smithuijsen en mevrouw T. Gubbels (Boekmansstichting) en mevrouw M. Thijssen (Universiteit van Amsterdam). In overleg met de begeleidingscommissie werd een lijst van vragen opgesteld betreffende de collectievorming, de aankoopprocedures en het aankoopbeleid en de publieksfunctie van de musea. Met behulp daarvan werden zestien interviews gehouden met museumdirecteuren en conservatoren. Aan de hand van de resultaten zal het onderzoeksverslag worden samengesteld. Dit zal naar verwachting in de loop van 1988 verschijnen.

Fonds voor de Scheppende Toonkunst

Half december kwam het onderzoeksverslag getiteld 'Het Fonds voor de Scheppende Toonkunst 1982-1987, een beoordeling van beleid en werkwijze' in druk gereed.

Het rapport vormt het resultaat van een opdracht van het Fonds voor de Scheppende Toonkunst (FST) aan de Boekmansstichting om de verrichtingen van

het Fonds in de eerste vijf jaar van zijn bestaan aan een beoordeling te onderwerpen. Voor het onderzoeksproject werd de doctoraal-student sociologie R. Oosterhuis aangetrokken, die een aantal maanden heeft besteed aan het afnemen van interviews, bijwonen van vergaderingen van het FST, lezen van jaarverslagen en beleidsplannen etc. Door persoonlijke omstandigheden gedwongen moest Oosterhuis zijn werkzaamheden halverwege het jaar staken, waarna C. Smithuijsen een opzet voor de inrichting van het onderzoek ontwierp en het eindverslag schreef. Het rapport zou eerst in januari 1988 aan de voorzitter van het FST, R. de Leeuw, worden aangeboden.

Cultuurbeleid gemeenten

Binnen de opzet van een vergelijkende studie op het terrein van gemeentelijk cultuurbeleid schreef O. Valkman een profielschets van de culturele situatie in Drachten. Daarna richtte hij zich op de gemeente Arnhem met een soortgelijke doelstelling. In de loop van het jaar kwam het concept-rapport Drachten beschikbaar en vormde onderwerp van bespreking tussen de auteur en de leden van de begeleidingscommissie, mevrouw C. van Lakerveld en J. Kassies.

Belastinggids voor kunstenaars

In het vroege voorjaar publiceerde de Boekmanstichting de belastinggids voor kunstenaars voor het belastingjaar 1986. Samensteller was O. Valkman.

Beeldrechtwijzer

In het kader van de projecten die de Boekmanstichting op het gebied van het auteursrecht ontwikkelt is een vorm van samenwerking aangegaan met de Stichting Beeldrecht. Beeldrecht, opgericht in 1977, had de behoefte haar tienjarige ervaring met het behartigen van de auteursrechtbelangen van aangesloten beeldende kunstenaars enige luister bij te zetten. Op voorstel van de Boekmanstichting schreef een aantal deskundigen artikelen over de uiteenlopende aspecten van het beeldrecht. De artikelen werden vervolgens onder de titel 'Beeldrechtwijzer' gedrukt en uitgegeven door de Staatsdrukkerij en Uitgeverij (SDU).

Op 9 oktober werd in de Koningszaal van Artis het eerste exemplaar van de Beeldrechtwijzer door C. Smithuijsen overhandigd aan R.D.O. Oxenaar, ontwerper en hoogleraar aan de Technische Hogeschool Delft. Daarbij werd opgemerkt dat met de publikatie van de Beeldrechtwijzer vooral geprobeerd werd een brug te slaan tussen voor leken moeilijk toegankelijke juridische kennis en de alledaagse wereld van de beeldende kunst en de auteursrechtelijke problemen die daar spelen.

Oxenaar toonde een staaltje van die alledaagse problemen met behulp van een diapresentatie over door hem ontworpen bankbiljetten en de diverse auteursrechtelijke inbreuken die in de loop der jaren op zijn creaties waren gepleegd.

De middag werd besloten met een paneldiscussie over het beeldrecht waarbij de aanwezigen in de zaal aan het uitgelezen gezelschap deskundigen vragen konden stellen.

Culturele studies/Contactdagen kunstonderwijs en -onderzoek

Op 20 februari troffen vertegenwoordigers van een achttal universiteiten, enkele HBO-instellingen en cursusorganiserende veldinstellingen elkaar in de Boekmanstichting. De bijeenkomst was georganiseerd teneinde informatie en ervaring uit te wisselen op het vlak van kunstonderwijs en -onderzoek. Aan de hand van korte referaten over onderwijscurricula en daarop volgende discussies legden de betrokkenen bij 'culturele studies' voor elkaar open waarmee men doende was. Het door mevrouw T. Gubbels geschreven verslag van de bijeenkomst kan worden gezien als een eerste verkenning op het terrein van activiteiten van kunstonderzoek. Als vervolg daarop is de Boekmanstichting bezig een adviesstructuur voor dit onderzoek te genereren onder auspiciën van een commissie onderzoeksprogrammering.

In het najaar zat het gezelschap voor de tweede maal met elkaar aan tafel. Ditmaal (30 oktober) werd een tweetal referaten gehouden. De eerste werd verzorgd door B. Kempers, die aandacht vroeg voor zijn onderzoek naar de structuur van de hedendaagse markt voor beeldende kunst. Zijn bevindingen wezen in de richting van een horizontale gelaagdheid in die markt: een onderste laag van economisch zwakkeren die voor het huren van kunstwerken op artotheken zijn aangewezen, welke worden bevoorraadt door in de artistieke hiërarchie laaggeplaatste - en meestal 'uitkeringtrekkende' - beeldende kunstenaars. Dan een tussenlaag van kopers en zelfstandig werkende kunstenaars die zich net op de markt kunnen handhaven. En tenslotte een laag van 'topkunstenaars' en in de culturele wereld hooggeachte vermogende collectionneurs. De bevindingen van Kempers - die worden gepubliceerd in Jaarboek 3 - duiden op weinig verticale mobiliteit tussen de onderscheiden lagen van kopers en producenten.

J. Nederveen Pieterse deed met veel beeldmateriaal verslag van zijn lopende onderzoek naar het 'negerbeeld' in de westerse cultuur. Voor een korte beschrijving van dit onderzoek zie onder 'Negrofilia'.

De kunsthistorica C. van Lakerveld en de antropoloog A.J.F. Köbben - beide leden van het bestuur van de Boekmanstichting - waren betrokken bij de oprichting van de studierichting 'Culturele Studies' van de Faculteit der Letteren

van de Universiteit van Amsterdam. Studenten die de richting 'Culturele Studies' kiezen kunnen zich bij hun letterenstudie specialiseren op het terrein van beleid, van musea of van de journalistiek.

Köbben hield een inleiding die licht wierp op problemen die zich kunnen voordoen bij het aanvangen van zogenaamd beleidsgericht onderzoek. Hoe kunnen uitspraken, die door verschillende partijen die bij het beleid betrokken zijn anders worden uitgelegd, op een wetenschappelijk verantwoorde manier worden getoetst?

Mevrouw Van Lakerveld ging in haar bijdrage in op het probleem van juist en verantwoord collectioneren bij musca. Hoe kan men op een gegeven moment weten wat bewaard/gekocht moet worden en wat niet? Zij bracht een en ander te berde onder het thema '100 jaar muscologie'.

De bijdrage over een 'wetenschappelijk verantwoorde journalistiek' werd verzorgd door H. Keller, journalist en maker van tv-programma's.

Negrofilia

In samenwerking met de Stichting Cosmic Illusion en het Koninklijk Instituut voor de Tropen heeft de Boekmanstichting zich gebogen over de mogelijkheden de collectie 'Negrofilia' - een verzameling van meer dan 2000 gebruiksvoorwerpen, prenten, gravures, reclameartikelen en boeken die het negerbeeld in de westerse massacultuur weerspiegelt - op een systematische manier te verkennen.

Nadat de Boekmanstichting de door WVC gefinancierde opdracht had verworven de collectie op basis van wetenschappelijk onderzoek voor buitenstaanders toegankelijk te maken kon na een open sollicitatieprocedure een wetenschappelijk medewerker worden aangetrokken voor de duur van één jaar. Een sollicitatiecommissie koos uit een aantal reflectanten de heer J. Ndervee Pieterse, cultureel antropoloog en blijkens publikaties bekend met problemen van interraciale relaties.

De onderzoeker toog begin mei aan het werk onder auspiciën van een begeleidingscommissie bestaande uit de volgende personen:

- mevrouw C. van Lakerveld, adjunct-directeur van het Amsterdams Historisch Museum, voorzitter van de begeleidingscommissie;
- V. February, wetenschappelijk medewerker aan het Afrika Studie Centrum van de Rijksuniversiteit Leiden;
- H. Zweers, psycholoog, bestuurslid van de Stichting Cosmic Illusion;
- Mevrouw C. Bouw, wetenschappelijk onderzoeker aan het Centrum voor Onderzoek van Maatschappelijke Tegenstellingen;
- H.J. Gortzak, directeur Tropenmuseum;
- G. Eijkelenboom, inspecteur onderwijs Gemeente Amsterdam.

Als secretaris van de begeleidingscommissie trad op C. Smithuijsen.

In de loop van het jaar groeide een omvangrijk onderzoeksdossier, dat enkele malen besproken werd in de begeleidingscommissie, in de staf van de Boekmanstichting en op de Contactdag Kunstonderzoek in oktober. Het onderzoeksrapport - af te ronden in de loop van 1988 - zal de basis vormen voor een tentoonstelling over problemen van interracial omgangsvormen die worden gehouden in het Tropenmuseum in het najaar van 1989. Een groot aantal voorwerpen uit de collectie 'Negrofilia' zal dan worden geëxposeerd.

Leerstoel kunstsociologie

Evenals andere onderzoeksinstituten heeft de Boekmanstichting voor de uitoefening van haar taak behoefte aan goed opgeleide onderzoekers. Ook voor het onderzoeksmatig benaderen van concrete beleidsproblemen is een wetenschappelijke oriëntatie nodig die verder reikt dan de onmiddellijkheid van het 'beleidsgericht' onderzoek. Bedoeld wordt het onderzoek van meer fundamentele aard; in de sector kunst en cultuur betreft dat fundamenteel kunstsociologisch onderzoek.

De Boekmanstichting zoekt naar mogelijkheden om fundamenteel kunstsociologisch onderzoek te continueren en verder uit te breiden. Die mogelijkheden waren immers door reorganisaties en bezuinigingsrondes in de wetenschappelijke wereld teruggelopen. Des te onfortuinlijker, omdat de laatste jaren sprake was van een rijke oogst aan kunstsociologische publikaties zoals bij voorbeeld die over motieven en beweegredenen achter het kunstbeleid (Oosterbaan, 1985); over beleidsoriëntaties in de museumwereld (Vaessen, 1986); over het beroep van schilder in sociale verhoudingen tussen 1250 en 1600 (Kempers, 1987).

Reden genoeg voor de Boekmanstichting - in 1963 toch immers opgericht als 'kunstsociologisch studiecentrum' - om het initiatief te nemen voor een leerstoel, die zou kunnen dienen als oriëntatiepunt voor 'advanced studies' op het desbetreffende terrein.

Op 27 augustus werd een bijeenkomst belegd waarop de plannen ten overstaan van vertegenwoordigers van de vakgroepen letteren en politieke en sociaal-culturele wetenschappen - beide onderdeel uitmakend van de Universiteit van Amsterdam - en vertegenwoordigers van de Staf Directie Cultuurbeleid van het Ministerie van WVC werden gepresenteerd. Hoewel alle aanwezigen enthousiast waren over het idee werd al spoedig duidelijk dat financiering nog wel eens een probleem zou kunnen worden. Immers, ook al was men van de zijde van het ministerie van oordeel dat het hoogleraarschap een impuls zou kunnen geven aan culturele studies en kunstsociologie, toch achtte men een dergelijke leerstoel niet vanuit het departement voor cultuur subsidiabel - WVC zou zich dan teveel op het terrein van O en W begeven.

De Boekmanstichting besloot het initiatief evenwel door te zetten vanuit het besef dat aan de leerstoel weliswaar 'onderwijsachtige' aspecten zaten, maar dat die moesten worden gezien in het perspectief van een onderzoeksbeleid. Met name het tweede fase-onderwijs in de kunstsociologie - dat nu zo ongeveer onbetreden gebied is - zal direct ten goede komen aan onderzoek en indirect aan het ontwikkelen van cultuurbeleid. Derhalve werden de contacten tussen de Universiteit van Amsterdam en de Boekmanstichting bilateraal voortgezet.

BIBLIOTHEEK

Zoals aangekondigd in het werkplan voor 1987, zijn de selectiecriteria voor de aanschaf ten behoeve van de bibliotheek opnieuw geformuleerd. Er worden publikaties opgenomen over het overheidsbeleid en over de algemeen maatschappelijke (waarbij inbegrepen: economische) situatie rond kunst en cultuur. Daarnaast fungeren de verschillende sociaal-wetenschappelijke disciplines als steekwoorden bij het verzamelen. Een en ander wordt gezien zowel vanuit de produktieve kant (de kunstenaar) en de receptieve kant (het publiek) alsook vanuit de organisaties die een intermediaire rol spelen (bij voorbeeld theaters en musea).

De automatisering van de bibliotheek, waarmee in 1985 een begin is gemaakt, is na een korte periode van stilstand door dichtstal van de apparatuur (zie onder 'huishoudelijke aangelegenheden'), verder ontwikkeld. Nadat in 1986 de geautomatiseerde catalogus definitief in gebruik kon worden genomen, werd in november 1987 ook de geautomatiseerde uitleenadministratie in gebruik genomen. Onder andere het aanmanen van leners die hun boeken niet op tijd terugbrengen, wat door het nog steeds sterke stijgende aantal uitleningen (in 1987 met 25% gestegen t.o.v. 1986) een omvangrijker karwei werd, kan nu vaker en sneller worden gedaan. De verwachting is dat hierdoor de wachttijd voor gereserveerde boeken zal afnemen.

Evenals in voorgaande jaren kwam de Aanwinstenlijst van de bibliotheek zes maal uit met per nummer ongeveer 275 nieuwe titels. De kosten van de Aanwinstenlijst konden enigszins omlaag gebracht worden door de lijst binnenshuis persklaar te maken, hetgeen vanaf nummer 55 gebeurt.

DOCUMENTATIE

Literatuurlijsten

De binnen de Boekmanstichting samengestelde literatuuroverzichten zijn ondergebracht in twee series: de serie Keuzelijsten en de serie Literatuurlijsten. Keuzelijsten bestaan uit geannoteerde literatuurbeschrijvingen over een bepaald onderwerp. Het gaat daarbij om literatuur die is verzameld op basis van de in de bibliotheek van de Boekmanstichting aanwezige collectie. Voor het samenstellen van de serie literatuurlijsten wordt, behalve van de bibliotheekcollectie van de stichting, gebruik gemaakt van andere bibliotheken of gegevens van instellingen. Het accent ligt derhalve meer op het verzamelen van de relevante gegevens, en minder op het rapporteren over informatie die door anderen is bijeengebracht. In 1987 is de serie Literatuurlijsten aangevuld met een drietal titels: Theaterbeleid in Nederland 1976/86, Kunst en beleid in de provincie, en Sponsoring van kunst.

Theaterbeleid in Nederland 1976/86 is samengesteld door mevrouw I. van Hamersveld en mevrouw T. Pronk naar aanleiding van de gebeurtenissen rond de herstructurering van het toneelbestel, de installatie van de commissies De Boer, Zeevalking en Reehorst, de opdrachten aan deze commissies en hun adviezen. Het betreft literatuur over het toneelbeleid sinds de in 1976 door het Ministerie van CRM uitgegeven Nota toneelbeleid. Twee onderwerpen staan in de lijst centraal: het overheidsbeleid voor het theater en de subsidiëring van gezelschappen en incidentele produkties.

Aan de orde komt zowel het rijks- als het provinciaal en lokaal beleid inzake theater algemeen, toneel, jeugd- en vormingstheater, opera en musical, mime, dans en poppenspel. De reacties op dit beleid van culturele organisaties en adviesorganen, subsidiëring, oorzaken van en mogelijke oplossingen voor de 'malaise' in de theatersector, herziening van het bestel, toneelspreiding, en de taakverdeling tussen de overheden geven een gedetailleerd beeld van de problematiek van heden en verleden. Bij het onderdeel subsidiëring ligt het accent op adviezen van de Raad voor de Kunst over gezelschappen en incidentele produkties. Tot slot is een keuze gemaakt uit algemene literatuur, toegespitst op economische aspecten van gezelschappen en voorstellingen,

prijsvorming, exploitatie, beheersaspecten bij de subsidiëring, en kosten en opbrengsten van gesubsidieerde voorstellingen. Deze literatuurlijst vormt samen met Keuzelijst 2: Gesubsidieerde theatergezelschappen over hun beleid, en Keuzelijst 4: Theateraccommodatiebeleid in Nederland, een drieluik over theater vanaf 1976.

De tweede lijst heeft als titel Kunst en beleid in de provincie, en is samengesteld door mevrouw T. Pronk.

Aanleiding voor het inventariseren van de door provincies en provinciale culturele raden geproduceerde nota's, notities en beleidsvoorstellen op het terrein van kunst en cultuur, was het uitgeven van het Boekmanmagazine over het provinciale kunst- en cultuurbeleid. De lijst bevat de door provincies en raden officieel uitgegeven primaire publikaties terzake de beeldende kunsten, muziek, letterkunde, theater, dans, film, architectuur, musea, monumentenzorg en kunstzinnige vorming/amateuristische kunstbeoefening. De verzamelde literatuur heeft betrekking op de periode 1970 - december 1986. Samen met de door de Boekmanstichting uitgegeven Keuzelijst 7, Gemeentelijke kunst- en cultuurnota's (1986), wordt een compleet overzicht geboden van het cultuur- en kunstbeleid van de lagere overheden vanaf 1970.

Als derde in de serie Literatuurlijsten is verschenen Sponsoring van kunst, samengesteld door mevrouw T. Pronk. Het doel van het overzicht is aan te geven hoe in Nederland de ontwikkelingen inzake kunstsponsoring zijn verlopen vanaf de oprichting in 1979 van de Stichting Sponsoring the Arts, en een inventarisatie te bieden van de opvattingen van de verschillende Nederlandse belanghebbenden over het verschijnsel als zodanig. Aan de hand van theoretische en beleidsaspecten, de praktijk van het sponsoren van kunst, en de activiteiten en doelstellingen van organisaties die streven naar klimaatverbetering op sponsorgebied of van instellingen die een adviserende en/of bemiddelende rol spelen, komen onder meer de volgende onderwerpen aan de orde: voor- en nadelen van kunstsponsoring, zowel voor bedrijven als kunstinstellingen, de mogelijke vergelijkbaarheid met sportsponsoring, economische, psychologische, sociologische en juridische factoren, initiatieven van kunstinstellingen en activiteiten van bedrijven, formulering van een sponsorecode, en de consequenties die de overheid (wellicht) zal trekken uit de bereidheid tot financiering van kunst door het bedrijfsleven.

Afgezien van de reguliere uitgaven van de Boekmanstichting zijn ook in 1987 incidenteel op verzoek literatuuroverzichten samengesteld door documentatiemedewerkers, zoals de inventarisatie van bij de Boekmanstichting aanwezige buitenlandse literatuur (periode 1983 t/m 1986) over economische aspecten en subsidiëring van de podiumkunsten en management van organisaties op het gebied van de podiumkunsten, samengesteld door mevrouw T. Pronk.

Culturele Pool (CUPO)

De werkzaamheden ten behoeve van de Culturele Pool zijn ook in 1987 voortgezet door G. de Bruin en mevrouw T. Pronk. Het samenwerkingsverband stelt zich ten doel het coördineren en harmoniseren van literatuurdocumentatie op het gebied van kunst en cultuur. Behalve de Boekmanstichting participeren de Culturele Raad Overijssel, het Landelijk Ondersteuningsinstituut Kunstzinnige Vorming, het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, en de Reinwardt Academie. De deelname aan de CUPO van de Raad voor de Kunst is in 1987 beëindigd. Als belangrijkste reden gold het sinds jaren ongewijzigde budget van de Raad dat steeds meer ontoereikend bleek voor bekostiging van de meest noodzakelijke uitgaven enerzijds, anderzijds de omstandigheid dat vanwege personeelsinkrimping de Raad een beperktere bibliotheek- en documentatietaken heeft gekregen. Het accent ligt op voorlichting. Besloten werd het actief lidmaatschap om te zetten in een passief lidmaatschap.

De ervaringen met de openstelling van de Culturele Pool voor derden, in de vorm van abbonering op het kaartenbestand, deed de deelnemers besluiten het mogelijk te maken zich te abonneren op een deel van het informatiebestand, aansluitend bij de wensen en behoeften van de desbetreffende instelling. Behalve dat dit consequenties heeft voor de omvang van het aantal toegeleverde titels, heeft dit een positief effect op de prijs van een abonnement. Daarnaast werden voorbereidingen getroffen voor het in geautomatiseerde vorm aanbieden van de informatie aan derden.

Beide mogelijkheden worden in 1988 gerealiseerd.

In 1987 is een verslag samengesteld van het Samenwerkingsverband over de periode 1984-1986.

Handboeken Kunsten

Het eerste exemplaar van het *Handboek Theater* werd op 12 maart overhandigd door R. Haks, gedeputeerde voor cultuur in de provincie Noord-Holland aan M.H.M.F. Gardeniers-Berendsen, oud-minister van CRM. Dit gebeurde tijdens het symposium 'Verkiesbaar kunstbeleid', georganiseerd door de Federatie van Kunstenaarsverenigingen in samenwerking met het provinciaal bestuur van Overijssel. In deze uitgave was de tekst opgenomen over de provincies en de drie grote steden: Amsterdam, Den Haag en Rotterdam. Mevrouw T. Gubbels stelde vervolgens ook de tekst voor de landelijke hoofdstukken samen, bijgestaan door mevrouw N. van Heugten-Buytendijk, die het onderdeel podiumtechnologie voor haar rekening nam. Voor de onderdelen auteursrecht, belastingen en sociale zekerheid werd weer een beroep gedaan op de vaste gastauteurs, te weten Th. Limperg, H. Mobach en K. Geutskens.

De redactie van het Handboek Theater werd gevormd door: W. Hofman (namens het Nationaal Overleg voor Gewestelijke Cultuur), J. Jong (Vereniging van Nederlandse Toneelgezelschappen), mevrouw A. van Otterloo (Federatie van Kunstenaarsverenigen), N. van Rossen (Nederlands Theater Instituut) en mevrouw I. van Hamersveld (Boekmanstichting).

Met maar liefst drie nieuwe Handboeken werd in 1987 een begin gemaakt. Als eerste werd gewerkt aan het *Handboek Muziek*. Mevrouw N. Huizinga oriënteerde zich op de sector en beschreef de organisaties, regelingen, fondsen, prijzen en dergelijke van deze sector in de provincies.

De gastauteurs Th. Limperg en K. Geutskens leverden een bijdrage voor respectievelijk muzikauteursrecht en de positie van musici/componisten in de sociale zekerheid.

In de redactie van dit Handboek hebben zitting: mevrouw M. Koedooder (namens de Federatie van Kunstenaarsverenigen), mevrouw H. Kropman (Fonds voor de Scheppende Toonkunst), J. Lamminga (namens het Nationaal Overleg voor Gewestelijke Cultuur) en mevrouw I. van Hamersveld (Boekmanstichting).

Ook de eerste bijdragen voor het *Handboek Audiovisuele Media* werden geschreven, door E. Engels over het filmauteursrecht en door K. Geutskens over de sociale zekerheid van film-, video- en televisiemakers en andere producenten van audiovisuele middelen.

De laatste in de rij is het *Handboek Letteren voor Vlaanderen*. Gezien het belang van kennis over de Vlaamse literaire infrastructuur voor zowel Nederlandse als Vlaamse letterkundigen, heeft de Nederlandse Taalunie besloten de Boekmanstichting financieel in de gelegenheid te stellen een 'Vlaams' Handboek Letteren te maken. De Boekmanstichting heeft voor dit Handboek een redactie geformeerd, bestaande uit L. Simons (hoofd Universiteitsbibliotheek van Antwerpen), A. Wouters (Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse Boekwezen), F. van Isacker (emeritus auteursrecht) en R. Rennenberg (Centrum voor de Studie van het Vlaamse Cultuurleven, CSVC). Onder directe begeleiding van deze redactie is C. Caremans eind 1987 begonnen aan de samenstelling van dit Handboek, dat qua opzet analoog zal zijn aan het 'Nederlandse' Handboek Letteren. Het CSVC treedt formeel op als werkgever van de heer Caremans. De eindverantwoordelijkheid zal worden verzorgd door de Staatsuitgeverij, bij wie de reeks Handboeken Kunsten is ondergebracht.

De Boekmanstichting fungeert als coördinatiepunt en redactiesecretariaat van het Handboekenproject. Ook de tekstuele redactie en eindredactie berust bij de stichting, in casu mevrouw I. van Hamersveld.

Bijhouden Handboekenreeks

De computerdiefstal (zie: 'huishoudelijke aangelegenheden') dupeerde ook het Handboekenproject. Niet alleen de tekstverwerkers en printers werden ontvreemd, ook floppy disks (originele en kopieën) en kopij in handgeschreven en geprinte vorm. Als gevolg hiervan ontstond een vertraging van ruim een half jaar.

In het verslagjaar werd de eerste aanvulling op de geheel herziene uitgave van het *Handboek Beeldende Kunst, Fotografie, Vormgeving en Architectuur* samengesteld door mevrouw N. Huizinga. Deze aanvulling bevatte ook nieuwe bijdragen van gastauteurs respectievelijk over kunstsponsoring (J. Fransman) en de kunstenaar als zelfstandige (M. Jansen, Ch. de Jong, E. Kleykamp, C. den Ouden en H. Pegman). De aanvulling verscheen maart 1988.

De redactie bestond uit: T. Entius (Nationaal Overleg voor Gewestelijke Cultuur), mevrouw I. van Hamersveld (Boekmanstichting), W. Woudenberg (Federatie van Kunstenaarsverenigingen) en mevrouw M. de Zwaan (Rijksdienst Beeldende Kunst).

Mevrouw S. Hoogervorst verzorgde de eerste aanvulling op het *Handboek Letteren*. De redactie van dit Handboek onderging een kleine wijziging: K. Holierhoek volgde E. van Altena op als lid namens de Vereniging van Letterkundigen/Vakbond van Schrijvers. De overige leden waren: mevrouw I. van Hamersveld (Boekmanstichting), mevrouw M. Noordenbos (Nationaal Overleg voor Gewestelijke Cultuur) en W. Woudenberg (Federatie van Kunstenaarsverenigingen).

Nog in 1987 werd ook de eerste aanvulling op het provinciale deel van het *Handboek Theater* samengesteld door mevrouw S. Hoogervorst.

Filmfondsenboekje

Vooruitlopend op het *Handboek Audiovisuele Media* stelden mevrouw T. Gubbels en mevrouw I. van Hamersveld, op verzoek van het Fonds voor de Nederlandse Film, het Filmfondsenboekje samen, een overzicht van financieringsbronnen voor film- en videomakers.

STAGES, CONGRESDEELNAME, OVERLEG EN OVERIGE BIJEENKOMSTEN

Dat de Boekmanstichting veelvuldig in haar vermogens van 'denktank' wordt aangesproken bleek ook weer in 1987. Het wetenschappelijk personeel had zijn handen vol aan het begeleiden van stagiaires en scriptieschrijvers, te weten:

- mevrouw F. Cannegieter en C. Wijn, betrokken bij het project 'Cultuur in alle Staten' (begeleid door H. van Dulken en C. Smithuijsen);
- H. van de Minkelis, in het kader van een stage over BKR-verlaters (begeleid door mevrouw T. Gubbels en C. Smithuijsen);
- mevrouw G. Maris, afstuderend op een publicksonderzoek bij de tentoonstelling 'Van Totem tot Lifestyle' in het Tropenmuseum. (begeleid door C. Smithuijsen);
- mevrouw M. Ubaghs, betrokken bij het onderzoeksproject 'Aankoopbeleid musea voor moderne kunst' (begeleid door T. Jansen);
- T. van der Wel, in het kader van een scriptie over museumbeleid (begeleid door C. Smithuijsen, later T. Jansen).

Voorts werden aan tal van andere onderzoekers, journalisten, studenten en anderen adviezen, visies en opinies verstrekt.

Een door de British Arts Council georganiseerd congres getiteld 'Arts, power and the purse' (Londen, 4 en 5 maart) werd bijgewoond door C. Smithuijsen. Deze was ook aanwezig op een door het European Institute of Public Administration georganiseerde ronde-tafelconferentie over particuliere financiering van cultuur in Europa (22 en 23 september). Voorts hield hij een spreekbeurt in De Balie in de serie 'Het laatste woord' over het thema 'Kunst naar de massa' (17 februari).

T. Jansen bezocht een viertal studiedagen op het terrein van de monumentenzorg, te weten een studiedag getiteld 'Monumenten Inventarisatie Project' (Haarlem, 20 februari), een studiedag getiteld 'Betonnen verdedigingswerken uit de twintigste eeuw; een nieuwe opgave voor monumentenzorg' (Muiden, 11 maart); een studiedag 'Behoud Jonge Bouwkunst' (Amsterdam, 14 mei) en de studiedagen 'Industriële relictten, monumentenzorg en museumbeleid' (Kerkrade, 1-3 juni).

Intensief overleg over uiteenlopende onderwerpen heeft plaatsgevonden met het departement van cultuur, Staf Directie Cultuurbeleid. De waarnemer van het ministerie, H. Withaar, woonde niet alleen alle bestuursvergaderingen bij, maar had ook nog enkele malen besprekingen met de directeur van de Boekmanstichting.

Op 3 juni vond een gesprek plaats over de taak, het werkkterrein en de werkwijze van de Boekmanstichting. Daarbij waren aanwezig T. Adams, W. Oosterbaan en H. Withaar van het ministerie, en de medewerkers H. van Dulken, mevrouw T. Pronk en C. Smithuijsen van de Boekmanstichting.

Als voornaamste taak voor de stichting werd genoemd het slaan van een brug tussen onderzoeksresultaten en 'de werkelijkheid van de politiek', waarbij de stichting kan optreden als 'redacteur van het cultuurpolitieke debat'.

Op 11 december vond aan de vergadertafel van de Boekmanstichting een gedachtenwisseling plaats over kunst als economische factor in het spel der maatschappelijke krachten. Dit naar aanleiding van de concept-tekst van een boek van H. Abbing, auteur van 'Economie en Cultuur, de subsidieproblematiek in de economische theorie, alsmede aanzetten tot een economie van de kunsten', verschenen in 1978 (Den Haag, Staatsuitgeverij).

Bij het gesprek waren aanwezig: J. Kassies, directeur van het Instituut voor Theateronderzoek en lid van de Eerste Kamer; H.O. van den Berg (onderzoeker, directeur van bureau Cenario); T. Adams (Staf Directie Cultuurbeleid, ministerie van WVC); A. Bevers (Universitair Hoofddocent Katholieke Universiteit Brabant); B. Kempers (Universitair Docent Rijksuniversiteit Groningen), C. Smithuijsen (directeur Boekmanstichting) en uiteraard de auteur H. Abbing, gesecondeerd door twee vertegenwoordigers van de uitgeverij waarbij het boek zou gaan verschijnen.

De resultaten van de kritische commentaren die van verschillende kanten op het typoscript werden geleverd zullen voor de definitieve versie van het boek door de auteur worden verwerkt.

HUISHOUDELIJKE AANGELEGENHEDEN

In de nacht van Koninginnedag op 1 mei verschaft de georganiseerde misdaad zich met een koevoet toegang tot het pand Herengracht 415 en ontvreemde daar een drietal computers, twee printers, overige computer-toebehoren en een grote hoeveelheid floppy-disks met daarop teksten. Niet alleen originele teksten werden meegenomen, ook de kopieën die twee etages hoger waren opgeborgen bleken verdwenen. Zelfs waren originele teksten die tussen floppy's in lagen in één handbeweging meegenomen.

Ten kantore was de verslagenheid groot. Weliswaar werd een en ander goeddeels door de verzekering gedekt, maar het vele werk dat in de floppy's was opgeslagen moest eenvoudigweg opnieuw worden gedaan, hetgeen geen inspirerend karwei is.

Al met al duurde het wel zo'n half jaar vóóordat de opgelopen achterstand bij de Handboeken en overige publikaties was weggewerkt.

Tegen het einde van het jaar kon met behulp van de binnenkomende verzekeringsgelden die werden aangevuld met een doelsubsidie van WVC een computerconfiguratie worden geïnstalleerd die een voortschrijdende automatisering in de bibliotheek en een grotere capaciteit in de tekstverwerking mogelijk maakte.

Met het oog op de betrouwbaarheid van het huishoudelijke betalingsverkeer besloot het bestuur in zijn vergadering van december 1986 de salarisadministratie en overige financiële administratie uit te besteden aan de Stichting Centrale Administratie Welzijnzorg (CAW) te Sassenheim. Vanaf 1 januari 1987 kregen de medewerkers derhalve hun salaris via dit administratiekantoor.

Het uitbesteden van de financiële administratie betekende een extra aanslag op de begroting van de Boekmansstichting, maar het bestuur achtte deze aanslag verantwoord, gelet op de noodzaak van een bedrijfszekere gang van zaken rond de diverse betalingen - met name in de sfeer van salarissen en op de vanzelfsprekendheid van een professionele aanpak van de administratie bij een organisatie als de Boekmansstichting. Voor het probleem van het structurele tekort dat zo ontstond werd echter nog geen oplossing gevonden.

LIJST VAN PUBLICATIES 1987

- T. Pronk. Sponsoring van kunst: een literatuurlijst, 1987. (f 10,-);
- T. Pronk. Kunst en beleid in de provincie: nota's van culturele raden en provincies: literatuurlijst, 1987. (f 7,50);
- F. van den Burg en J. Kassies. Kunstenaars van Nederland: om eenheid en zeggenschap: het ontstaan van de Federatie van Kunstenaarsverenigingen en de Raad voor de Kunst 1942-1950, 1987. Verschenen bij Van Gennep. (f 29,50);
- O. Valkman. Het belastingformulier 1986 voor kunstenaars, 1987. (f 9,-);
- C. Smithuijsen. Het Fonds voor de scheppende toonkunst 1982-1987: een beoordeling van beleid en werkwijze, 1987. (f 10,-);
- T. Pronk en I. van Hamersveld. Theaterbeleid in Nederland 1976/86: literatuurlijst, 1987. (f 7,50)
- Handboek Theater: (toneel, mime, poppenspel, musical, opera, muziektheater, kabaret, ballet/dans/bewegingstheater, circus/variété), 1987. Verschenen bij de Staatsuitgeverij. (losbladige editie f 35,-);
- 'Cultuur in alle staten', Boekmanmagazine, maart 1987 (f 7,50);
- Aanwinstenlijst 51 t/m 56, met daarin boekbesprekingen van:

H. van Dulken

nr. 53: 'Filmbeleid belicht', scriptie over filmbeleid 1945-1950. J. de Haan, Groningen 1986.

T. Jansen

nr. 55: 'Musea in een museale cultuur'. J. Vaessen, Zeist 1986.

B. Kempers

nr. 53: 'Advies cultuurwetgeving', Sociaal en Cultureel Planbureau, Rijswijk 1986.

R. Pots

nr. 53: 'Liberalisme, kunst, politiek: beschouwingen over kunstbeleid. Teldersstichting en Boekmanstichting, Den Haag 1986.

nr. 54: 'Kunstenaars van Nederland!', F. van den Burg, J. Kassies. Amsterdam 1987.

N. van Rossen

nr. 54: 'Het Holland Festival en de Hollandse samenleving'. J. Blokker, Den Haag 1987.

C. Smithuijsen

nr. 51: 'Zeventig jaar Nederlandse muziek 1915-1985', Samama, L. Amsterdam 1986.

nr. 51: 'Een eeuw Nederlandsde muziek 1815-1915', Reeser, T. Amsterdam 1986 (1e dr. 1950)

nr. 51: 'Kwaliteit staat er boven', Blokker, J. Amsterdam 1986.

nr. 56: 'Overheid en muziek in Holland tot 1672', C. Lingbeek-Schalekamp, Poortugaal 1984.

De boekbesprekingen staan onder redactie van T. Jansen.

Publicistische activiteiten buiten de Boekmanstichting

T. Jansen:

Biografie van Dr. E. Boekman, in: Biografisch woordenboek van het socialisme en de arbeidersbeweging in Nederland, Deel 2. Amsterdam 1987 (IISG).

I. van Hamersveld:

Bijdrage over bibliotheken en documentatiecentra op het gebied van beeldende kunsten, fotografie en bouwkunst.

In: themanummer van het kwartaalblad Arts Libraries Journal 12 (1987) 1, over kunstbibliotheken in Nederland.

C. Smithuijsen:

Boekbespreking A. de Swaan 'Kwaliteit is klasse', Amsterdam 1986, in: Sociologisch Tijdschrift, jrg. 14, nr. 1, mei 1987, samen met Robert Oosterhuis.

Boekbespreking B. Kempers 'Kunst, Macht en Mecenaat', in: Binnenlands Bestuur december 1987.

Interview over 'bezuinigingscultuur' in 'Museumvisie', 1987, nr. 11.

Inleiding 'Beeldrechtwijzer', Den Haag 1987, Staatsuitgeverij, samen met K. Berkhout.

Artikel voor PvdA-congres over gemeentelijk kunstbeleid: 'Is kunst gemeen(te)goed gebleven?', mei 1987 (niet gepubliceerd).

PLAATSBEPALING BOEKMANSTICHTING

De gedachtenontwikkeling en samenspraak rond thema's als fondsvorming, toneelbeleid, bestuurlijke (de)centralisatie, politiek van cultuurspreiding, monumentenzorg, beheer van museale collecties en particuliere financiering van kunst spelen zich voor een niet te onderschatten deel af binnen de veste van de Boekmanstichting. Met inschakeling van eigen krachten en hulp van buitenaf lukt het de stichting om op het grensgebied van wetenschapsbeoefening en cultuurbeleid telkens weer initiatieven te ontwikkelen, resulterend in een reeks van boekwerken, brochures of magazines. Naast de energie die de medewerkers uit alle afdelingen van de stichting in deze publikatiestroom investeren is het verheugend dat de kring van schrijvers en redacteurs rond de Boekmanstichting sterk groeiende is.

Steeds intensiever wordt het beroep dat de buitenwereld op de stichting doet. Dat blijkt het duidelijkst uit de aantrekkende belangstelling voor de informatie-, documentatie- en onderzoekstaak. Het aantal uitleningen en bibliotheekbezoeken vertoont een stijgende lijn; er wordt meer telefonisch contact gezocht waarbij de meest uiteenlopende vragen worden gesteld - en beantwoord. De bijeenkomsten die de Boekmanstichting de laatste tijd heeft georganiseerd worden bezocht door een bijna niet meer te herbergen hoeveelheid belangstellenden. Ook is er een opleving in de vraag naar onderzoek en literatuurstudie door derden.

De inmiddels al enkele jaren aanhoudende stagnatie in de groei van het door het Ministerie van WVC aan de Stichting gestelde budget - in feite is er sprake van een niet geringe teruggang - noopt het bestuur tot het nemen van beslissingen over de reikwijdte van de activiteiten van de Stichting. Daarbij wordt gepoogd met zo min mogelijk middelen zoveel mogelijk effect te sorteren. Om dat te bereiken wordt gewerkt met een systematische voortgangscontrole en worden de verschillende activiteiten op basis van regelmatig overleg in staf en bestuur gebracht onder een streng regiem van controleerbare doelstellingen.

Die doelstellingen zijn:

- 1.het bieden van kwalitatief hoogstaande informatie over kunst, cultuur en beleid aan betrokkenen en belanghebbenden uit de sfeer van wetenschap, onderzoek, cultuurbeleid en cultuurbestel.
- 2.het bevorderen van communicatie en discussie tussen wetenschap en beleid op het terrein van de cultuur. Hierbij hoort ook het signaleren van onderzoekswensen en -mogelijkheden, en het formuleren van onderzoeksvoorstellen.
- 3.het verhelderen van beleidsproblemen op basis van het analyseren van bestaande literatuur en het combineren van onderzoeksgegevens, alsmede op basis van zelf verricht onderzoek.

INFORMATIE

Bibliotheek

Bij de bibliotheek staat ook in 1989 het verzamelen, opslaan en toegankelijk maken van informatie op het terrein van de cultuur centraal. De collectievorming betreft primaire en secundaire literatuur die haar weg vindt naar de bibliotheek en in de vorm van aanwinstenlijsten en literatuurlijsten wordt gepresenteerd. De automatisering van het bibliotheekgebruik wordt verder doorgevoerd. Als het nu lopende experiment slaagt, kunnen bezoekers vanaf 1989 met gebruikmaking van computers hun literatuur opzoeken.

Documentatie

Het jaar 1989 is het laatste van de reeks jaren waarin het ministerie van WVC de productie van de Handboeken Kunsten subsidieert. Daarna wordt het project geacht zichzelf te bedruipen. De Boekmanstichting is bezig te bezien of deze intentie te realiseren is, en indien ja, hoe.

Komend jaar zal de Boekmanstichting het secretariaat blijven voeren van de Culturele Pool, een verband van instellingen die samenwerken op het gebied van catalogiseren en annoteren van tijdschriften in de sector kunst- en cultuurbeleid.

Voorts zullen weer diverse literatuurlijsten gemaakt worden. De keuze van onderwerpen voor literatuurlijsten of keuzelijsten zal grotendeels worden bepaald door de in 1989 intern uit te voeren onderzoeksprojecten, met behoud van de mogelijkheid in te spelen op actualiteit en/of vragen van derden. Ook zal ten behoeve van extern onderzoek een bijdrage worden geleverd aan het verzamelen van literatuur.

De samenstelling van de Kroniek van kunst en cultuur vindt in 1989 voortgang. Voor de publikatie van dit chronologisch gerangschikte overzicht van belangrijke gebeurtenissen op cultureel gebied in Nederland is echter een andere vorm gekozen. Tot op heden maakte de Kroniek als vaste bijdrage deel uit van de inhoud van de Jaarboeken. Met ingang van het komend jaar zal publikatie

plaatsvinden in het tijdschrift *Kunstonderzoek*. De verschijningsfrequentie is dan driemaandelijks.

Programmering kunstonderzoek

De instelling van de Commissie Programmering Kunstonderzoek - ten behoeve waarvan in het najaar van 1988 voorbereidende werkzaamheden worden verricht - beoogt de communicatie tussen de onderzoeksinstanties op het terrein van kunst- en cultuurbeleid te verbeteren. De commissie wil allereerst in kaart brengen wie daadwerkelijk onderzoek doet (universiteiten, overheidsinstellingen, particuliere onderzoeksbureaus, etc.) en welke resultaten in de afgelopen tijd zijn geboekt. Vervolgens wil de commissie trachten een plan op te stellen, waarin aanbevelingen worden gedaan voor nieuw onderzoek en waarin wordt geadviseerd welke instanties zich het beste met welk onderzoek zou kunnen bezighouden. Op die manier zou zo iets als sturing van onderzoeksprogramma in de sector cultuur gestalte kunnen krijgen. Zo'n beleid zou kunnen voorkomen dat sommige onderzoek dubbel op wordt gedaan - bij gebrek aan kennis over wat de ander doet - en dat lacunes optreden in het aanbod van onderzoeksgegevens, die voor de beleidsontwikkeling van belang zouden kunnen zijn. De financiële middelen die het onderzoek ter beschikking staan zijn krap. Toch is er de chronische noodzaak om ten behoeve van beleidsvoerders en beleidsafhankelijken betrouwbare gegevens bij de hand te hebben, teneinde de politieke besluitvorming zo gunstig mogelijk te beïnvloeden. Het is dus allerm minst overbodig op basis van overleg enige gerichte advisering over de programmering van door het ministerie gefinancierd onderzoek te doen plaatsvinden alsmede betrokkenen bij lopende projecten met raad en daad bij te staan.

Tijdschrift voor kunstonderzoek en cultuurbeleid

In het voorjaar van 1989 zal het eerste tijdschrift in de aangekondigde reeks 'Kwartaalschriften' verschijnen. Dit project ligt in het verlengde van de gesignaleerde behoefte de communicatie tussen onderzoek en beleid te bevorderen. In de loop van 1988 is vanuit de geledingen van de Stichting nagedacht over de inhoud van en de verschijningsformule voor het tijdschrift. Gekozen is voor een reeks van acht publikaties, waarin afwisselend een aanwinstenlijst en een tijdschrift wordt geproduceerd. Door het hanteren van

deze formule wordt de regelmaat in de berichtgeving over onderzoek, nieuw verschenen boeken, belangrijke fora, congressen etc. en actuele gebeurtenissen in de (cultuur)politieke arena opgevoerd. Het tijdschrift is, evenals de aanwinstenlijst, een middel om de communicatie tussen de werelden van cultuur, beleid en onderzoek te vergroten.

De Boekmanstichting heeft gekozen voor een uitgave van het tijdschrift in eigen beheer. Dankzij een eenmalige startsubsidie van het ministerie van WVC kunnen enige investeringen in de materiële sfeer worden gedaan met behulp waarvan het tijdschrift op een relatief goedkope manier kan worden geproduceerd en verspreid.

De redactie wordt voorlopig gevormd door A. Bevers, B. Kempers, mevrouw C. van Lakerveld en C. Smithuijsen. Mevrouw T. Pronk en H. van Dulken hebben organisatie respectievelijk eindredactie op zich genomen.

Congres sociaal-democratie en kunstbeleid

In de reeks 'Politieke stromingen en kunstbeleid' zijn eerder bijeenkomsten belegd met het CDA en de VVD. In 1989 wordt gecongresseerd samen met de PvdA. In september zullen vooraanstaande politici van sociaal-democratische signatuur een bijdrage leveren aan het cultuurpolitieke debat. Ook zullen enige publikaties op het thema sociaal-democratie en kunstbeleid het licht zien. Een en ander zal worden georganiseerd door het wetenschappelijk bureau van de PvdA, de Wiardi Beckmanstichting en de Boekmanstichting.

ONDERZOEK

Typen onderzoek

De keten van onderzoeksactiviteiten van de Boekmanstichting begint bij de vergaderingen van het curatorium van de leerstoel kunstsociologie over hooggeleerde onderzoeksplannen en loopt door tot hulp aan studenten in de bibliotheek en de begeleiding van onderzoeksprojecten van stagiaires uit het WO en het HBO.

Om de beschikbare energie zo effectief mogelijk aan te wenden wordt in de toekomst evenwel meer aandacht besteed aan een goede planning van voortgang van en samenhang in het onderzoeksprogramma. Daarenboven wordt getracht de te onderzoeken onderwerpen te benaderen met min of meer gestandaardiseerde typen van onderzoek. Het betreft de volgende drie typen:

Secundaire analyse

De term 'deskresearch', geïntroduceerd ter gelegenheid van de reorganisatie van de Boekmanstichting in het midden van de jaren zeventig, mist eigenlijk een inhoudelijke precisering. Er werd indertijd voornamelijk mee aangegeven dat de Boekmanstichting geacht wordt zich te onthouden van 'fundamenteel onderzoek'. Dat laatste type onderzoek mag gebruik maken van technieken als interviews, statistische berekeningen en bewerkingen en manipulatie van databestanden. Deskresearch daarentegen moet zich beperken tot analyse van bestaand schriftelijk bronnenmateriaal. De resultaten van desk-research bleven diensgevolge beperkt tot overzichten van bestaande literatuur, al dan niet beredeneerd vanuit een specifieke onderzoeksvraag.

Inhoudelijk gezien zijn de resultaten van het onderzoek type 'deskresearch' niet bevredigend genoeg. Waar het immers aan ontbreekt is wat genoemd zou kunnen worden een 'kwalitatieve sprong'. Deze sprong kan worden verkregen indien de onderzoeker zijn uit secundaire bronnen (bestaande literatuur) verkregen gegevens koppelt aan een breder theoretisch inzicht. Als voorbeeld van een geslaagde vorm van secundaire analyse kan hier worden aangehaald de publikatie 'Gevoelige kwesties', van de hand van de literatuuronderzoekers C.

Bouw en C. Nelissen, gepubliceerd door het COMT. De onderzoekers koppelen de uit literatuurstudie verkregen gegevens over discriminatie aan een specifiek sociologisch theorema, namelijk dat van Van Heerikhuizen en Wilterdink (1985). Resultaat van de combinatie van de literatuurverkenning en de toepassing van een sociologisch oriëntatiekader is dat er inderdaad sprake is van een kwalitatieve sprong en dat er een inzicht in processen van discriminatie ontstaat dat *niet* kan worden verkregen door lezing van de bij het literatuuronderzoek betrokken bestaande titels.

Een secundaire analyse die werkelijk inzicht wil bieden kan derhalve niet buiten een sterke oriëntatie op de theorie. Naast bestaande theorieën van sociologische, bestuurskundige, economische of politicologische aard mag veel worden verwacht van ontwikkelingen op specifiek kunstsociologisch terrein. Deze ontwikkelingen zullen naar verwachting mede gestalte krijgen onder invloed van de Boekmanleerstoel kunstsociologie die naar verwachting vanaf de jaarwisseling bezet zal zijn.

Overzicht van onderzoek

Ten behoeve van inzicht in specifieke beleidsaangelegenheden is het nuttig van tijd tot tijd literatuurstudies te verrichten die kunnen resulteren in een overzichtsartikel. Hier gaat het minder om een verbinding met de theorie, maar meer om een kritische beschouwing van een enkele publikatie (een uitgebreide boekbespreking) of van een (groot) aantal publikaties over een relevant onderwerp (bij voorbeeld cultuurspreiding, fondsenbeleid etc.).

Voorstudies

Met een bibliotheek bij de hand is de Boekmanstichting bij uitstek in staat korte probleemverkennde analyses te leveren. Die analyses bevatten de formulering van een te onderzoeken vraagstelling alsmede aanzetten tot operationalisatie van een onderzoeksvraag. Tevens kunnen daarbij literatuuroverzichten en -verwijzingen worden meegelcverd.

Onderzoeksprojecten staf

Receptie Boekman's dissertatie, zomer en najaar 1939

Rond de zomer zal de Stichting uitkomen met een publikatie over de reacties op het verschijnen van het proefschrift over 'Kunst en Overheid in Nederland' van Emanuel Boekman. In die publikatie zal tot op heden onbekend materiaal, aanwezig bij de dochter van Boekman, mevrouw H. Engers-Boekman, worden gepresenteerd. C. Smithuijsen zal een en ander verzorgen. Ook ter gelegenheid van de vierig van Boekman's 100-ste geboortejaar en 50-ste promotiejaar zal T.

Jansen een Engelstalige summary van Boekman's opvattingen over kunstbeleid maken.

Marktstructuur beeldende kunst

De afgelopen tijd zijn nogal rigoreuze veranderingen opgetreden in beroepspositie en -uitoefening van beeldend kunstenaars. Vooral na het beëindigen van de Beeldende Kunstenaars Regeling is in het beleid meer nadruk komen te liggen op 'de markt'. Inzicht in relaties tussen vraag en aanbod op deze markt en de diverse segmenten en circuits daarvan kan nuttige informatie opleveren voor bij voorbeeld overheidsbeleid op dit gebied (marktverruiming).

De belangrijkste marktsegmenten/-circuits zijn op dit moment:

- musea/culturele centra en andere vergelijkbare instellingen;
- galleries;
- kunstuitleen/artotheken;
- opdrachtencircuit (particulier en overheid);
- kunstmakelaardij (in opkomst);
- overheidsbeleid (rijk, provincie, gemeente).

Aan de hand van een aantal op elkaar voortbordurende kleine(re) onderzoeken (1 jaar) zal mevrouw T. Gubbels deze aspecten (met gebruikmaking van reeds eerder gedaan onderzoek) succesievelijk en systematisch in beeld worden gebracht.

Effecten 'nieuw monumentenbeleid' op restauratiesector

In 1984 heeft minister Brinkman in een brief zijn plannen tot herinrichting van de monumentenzorg bekend gemaakt. Op basis daarvan is in 1988 een gewijzigde Monumentenwet door de Tweede Kamer aanvaard. De minister kondigde tevens aan dat de Rijksoverheid een subsidierelatie zou aangaan met het Nationaal Restauratie Fonds, waardoor een zodanige impuls aan het restauratiewezen zou worden gegeven, dat de grote hoeveelheid achterstallige restauraties zou kunnen worden ingelopen. Afgezien van alle financiële perikelen speelt in de monumentenzorg de kwestie van de beschikbaarheid van ambachtelijk geschoolde vakkrachten. Door ontwikkelingen in de opleiding en de bouw dreigt kennis van de traditionele restauratietechniek in Nederland verloren te gaan, terwijl de vraag naar deze kennis en toepassing ervan toeneemt ten gevolge van het verschijnen van een nieuwe generatie (jongere) bouwkunst op de monumentenlijst. T. Jansen zal bezien welke factoren het voortbestaan van oude restauratietechnieken in de weg staan en hoe de dreigende problemen rond het verantwoord restaureren wellicht kunnen worden opgelost.

Onderzoek naar cultuurpolitieke stromingen en kunstbeleid vormt een min of meer vast bestanddeel van de onderzoeksactiviteiten van de stichting. Na publikatie van de ontwikkeling op dit gebied in Nederland tussen 1848 en 1918 in Jaarboek 3 (1988) - weer een vervolg op een soortgelijke verhandeling over de periode 1795 - 1848 (Jaarboek 1) - zal het midden van de twintigste eeuw centraal staan in een studie van H. van Dulken over het politieke pluralisme in Nederland en de invloed daarvan op de formulering en tenuitvoerlegging van het kunstbeleid.

Openbaarheid, privatisering en kunstbeleid

Sinds het begrip 'privatisering' zijn intrede heeft gedaan in het kunstbeleid is de taak van de overheid vis-à-vis de cultuur onderhevig geraakt aan herdefiniëring. In de vorm van een kritische beschouwing zal C. Smithuijsen bezien in hoeverre het traditionele uitgangspunt van openbare toegankelijkheid te rijmen is met deze nieuwe interesse in het afstoten van overheidsverantwoordelijkheid en het overhevelen van staatstaken naar de particuliere sector.

Onderzoeksprojecten voor derden

De laatste jaren heeft de Boekmanstichting enige ervaring opgedaan met het uitvoeren van onderzoeksopdrachten voor derden. Hiervoor zijn in alle gevallen wetenschappelijke onderzoekers van buiten aangetrokken. De begeleiding gebeurt door leden van de vaste staf. Aangezien deze formule goed bevalt, zal er zeker mee worden doorgedaan, zij het op beperkte schaal. De komende twee jaar zal het onderzoeksprogramma voor derden worden gedomineerd door de uitvoering van de opdracht die ons is verleend door het Prins Bernhard Fonds (zie hieronder). Voorts zullen waarschijnlijk nog in 1988 twee andere onderzoeksprojecten worden afgerond. Mevrouw M. de Waal bestudeert de ervaringen van 16- en 17-jarigen met kunstbezoek, in opdracht van de Raad voor het Jeugdbeleid, en M. Dols inventariseert toegangsprijzen voor podiumkunsten en musea in binnen- en buitenland, in opdracht van het Amsterdams Uitburo.

Particuliere bijdragen aan de cultuur

In opdracht van het Prins Bernhard Fonds bereidt de Boekmanstichting zich voor op de publikatie van een boek over bestedingen van particulieren en overheden ten gunste van de ontwikkeling en instandhouding van cultuur in Nederland.

De centrale probleemstelling die bij het onderzoek wordt gehanteerd luidt: welke zijn de variabelen en constanten in het bestedingspatroon dat zich de

afgelopen vijftig jaar heeft afgetekend op basis van de bemoeienis van particulieren en overheden met cultuur. Zijn de financieringsdoelstellingen nog dezelfde als destijds, en is er sprake van wederzijdse afstemming van betrokkenen (overheid, particulieren) of niet? De opzet van het beoogde boek is boven alles gericht op het verschaffen van inzicht in de achtergronden en motieven die schuil gaan achter donaties, subsidies en andere vormen van steunverlening aan de cultuur. Voor zover cijfermatig materiaal in de vorm van tabellen en statistische overzichten wordt gepresenteerd, is dat primair ter ondersteuning van de verbale informatie. Het accent zal bij het project liggen op de particuliere sector. De overheidshuishouding wordt alleen dáár ten tonele gevoerd waar deze een rol speelt tegenover het privé-domein. De inventarisatie van activiteiten moet uitmonden in een overzicht van de posities die de particuliere contribuanten in het culturele veld innemen en hoe deze posities zich wijzigen ten opzichte van elkaar en ten opzichte van de overheid. Traditionele vormen van particulier initiatief (collectes, donaties, lidmaatschappen) zullen worden geplaatst tegenover nieuwe vormen (sponsoring, fundraising, private-public partnership). Verschuiving in giftmotivatie komt daarbij zijdelings aan de orde: wat vinden mensen nu belangrijk om geld aan te geven, en verschilt dat met vroeger. Kent het particulier initiatief andere doelstellingen dan de overheid en is in algemene zin giftbereidheid voor cultuur toegenomen of niet?

Het project zal worden uitgevoerd door een team van onderzoekers, bestaande uit mevrouw S. Hietbrink en de heren A. Bevers, K. Bruin en B. Kempers. Het onderzoek wordt gesuperviseerd door een begeleidingscommissie bestaande uit A.J.F. Köbben, P. de Meijer en N. Wilterdink. C. Smithuijsen bewaakt de voortgang van het project.

AUTEURSRECHTPROJECTEN

Klankrecht

In het kader van de auteursrechtprojecten van de Boekmanstichting zal in 1989 een publikatie over het muziekauteursrecht worden uitgebracht, in samenwerking met BUMA/STEMRA.

BOEK

1

1

BOEKMANSSTICHTING

